

İç Mekân Tasarımında Özgünlük ve Konsept: Özgün ve Özgün Olmayan Mekânların Karşılaştırılması*

İç Mimar Elif Buket Gündüzlü
Dr. Öğr. Üyesi. Begüm Erçevik Sönmez

Makale Geliş Tarihi: 09.04.2020
Yayına Kabul Tarihi: 14.11.2020

Özet

Özgün mekânlar, form, renk, malzeme gibi tercihlerin anlamlı bir bütün oluşturabilmek amacıyla bir konsept üzerinden şekillendiği tasarımlardır. Çalışma kapsamında, bir iç mimar tarafından tasarlanmış mekânlar “özgün mekân”; bir tasarımcı tarafından düzenlenmemiş mekânlar ise “özgün olmayan mekân” olarak kabul edilmiş ve bu mekânlar arasındaki farkları ortaya koymak amaçlanmıştır. Sayısı hızla artan ve çok sık kullanılan yeme-içme mekânlarının tasarımcıya ihtiyaç duyulmadan, işletmeci tarafından kurgulanmasının kullanıcı ve mülk sahibi açısından ne gibi etkileri olduğu bilinmemektedir. Bu doğrultuda, özgün ve özgün olmayan tasarımlara sahip iki yeme-içme mekânı, mekân tasarımı ve konsept oluşum sürecinde dikkat edilmesi gereken parametreler (form, renk, malzeme, evrensel tasarım, ergonomi vd.) doğrultusunda incelenmiş ve seçilen yeme-içme mekânlarının olumlu ve olumsuz yönlerine değinilmiştir. Karşılaştırmalı analizler sonucunda, özgün mekânın, özgün olmayan mekâna göre evrensel tasarım bakımından daha güvenilir, ergonomik bakımından daha konforlu ve konsept bakımından daha bütüncül, kimlikli ve özgün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İç Mimarlık, Özgün, Tasarım, Konsept, Mekân.

THE UNIQUENESS AND THE CONCEPT IN DESIGNING INTERIORS: THE COMPARISONS OF UNIQUE AND NON-UNIQUE SPACES

Abstract

Unique spaces are designs where preferences such as form, color and material are shaped over a concept in order to create a meaningful whole. Within the scope of the study, spaces designed by an interior designer are “unique spaces”; Spaces that are not arranged by a designer are accepted as “non-unique spaces” and it is aimed to reveal the differences between these spaces. It is not known what effects the rapidly increasing and frequently used food and beverage venues are designed by the operator without the need for a designer, for the user and property owner. In this direction, two eating and drinking places with unique and non-unique designs have been examined in line with the parameters (form, color, material, universal design, ergonomics, etc.) that need to be considered in the space design and concept formation process, and the positive and negative aspects of the selected eating and drinking places has been mentioned. As a result of the comparative analysis, it was concluded that the unique space is more reliable in terms of universal design, more ergonomically comfortable and conceptually more holistic, with identity and unique than the non-unique space.

Keywords: Interior Architecture, Unique, Design, Concept, Space.

* Bu çalışma birinci yazarın İstanbul Gedik Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

İç Mimar, Yüksek Lisans Öğrencisi Elif Buket Gündüzlü, Gedik Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Programı, İstanbul. E-posta: e.b.gunduzlu@gmail.com. ORCID: 0000-0002-9198-7431

Dr. Öğretim Üyesi Begüm Erçevik Sönmez, Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul. E-posta: begum.ercevik@yeditepe.edu.tr. ORCID: 0000-0001-9435-6443

Giriş

Mekân, boşluğa anlam veren, sınırlayan ve o sınırlar içerisinde eylemler gerçekleştirebilme imkânı sunan bir kavramdır. Mekânı oluştururken kullanılan malzeme, renk, doku gibi etkilerle mekânın içselleştirileceği ve mekânın kullanıcısı ile bütünleşebileceği düşünüldüğünde, mekân, insanın bir dışavurumudur.

Mekânı insan için nitelikli, kullanılabilir, ergonomik bir hale getirmek ise iç mimarın görevidir. İç mimar, mekân kullanıcısının gereksinimlerini ve tasarım prensiplerini harmanlayarak içinde bulunulan mekânın bütüncül bir yapıya sahip olmasını sağlar. Kullanıcının mekândan beklentisi ne ise iç mimar bu beklentiye yönelik düşünür ve tasarlar. Aynı zamanda işlevsel, estetik ve kendine ait nitelikleri olan tasarımlarla kullanıcının duyularına hitap eder. İç mimarlar, mekânı bir tasarım fikri doğrultusunda tasarlamaktadırlar. Mekânın bağlamı, kullanıcıların ihtiyaçları, yapının karakteristik özelliği gibi durumlardan yola çıkarak, hem o mekânın ruhuna hem de kullanıcısının ruhuna hitap edebilecek tasarımlar ortaya çıkarmayı hedeflemektedirler.

Bu çalışmanın amacı; konsept dahilinde tasarlanmış mekanların önemini vurgulamak, iç mimar tarafından tasarlanmış mekan ile bir tasarımcı tarafından düzenlenmemiş, belli tasarım ilkeleri barındırmayan mekânlar arasındaki farkları ortaya koyabilmek, iç mimarın görev ve sorumluluklarına dikkat çekmektir. Çalışmada nitel karşılaştırmalı araştırma ve görüşme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Karşılaştırmalı araştırmada, örnekler arasında aynı ve farklı olan özellikleri incelemek ve çeşitlikleri ortaya çıkartmak amaçlanır (Neuman, 2013: 630). Bu çalışmada da seçilen iki adet iç mekân form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, doku, kurum kimliği, evrensel tasarım, ergonomi değişkenleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Ayrıca seçilen iç mekânlardan birinin tasarımcısı ile karşılıklı görüşme (röportaj) yapılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilmelere ulaşılmıştır.

1. İç Mekân Tasarımında Konsept (Tasarım fikri) ve Özgünlük

İç mimarlık 20. yüzyılın başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurumsallaşmıştır. International Federation of Interior Architects / Designers (IFI: Uluslararası İç mimarlar Federasyonu) iç mimar / tasarımcı tanımını ve sorumluluklarını,

- Mekânın işlevi ve kalitesi hakkında yeterli bilgiye sahip olmak,
- Problemleri saptamak, araştırmak ve en uygun şekilde çözüme ulaştırmak,

- Yönetmelikler, donanım, malzeme gibi bina sistemlerine dair gerekli tüm bilgiye sahip olmak ve bu bilgiler ışığında programlama, analiz, planlama, denetim, uygulama dâhil olmak üzere mekânla ilgili hizmetler sunmak olarak tanımlamıştır.

Aynı zamanda bireylerin yaşam kalitesini, sağlığını, güvenliğini, refahını üst seviyeye taşımak için şemalar, çizimler ve belgeler hazırlamaktır.¹

Türkiye'de tezyinat (süsleme) eğitiminin başlangıcı 1923 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi şimdiki adıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi tarafından gerçekleştirilmiş ve bölümden mezun olanların hizmet ettiği alanların tanımını şu şekilde yapmıştır: Mekân ve kullanıcı sorunlarını özgün bir biçimde, temel veriler ışığında, güncellemek ve revize etmek için araştırır. Mekânda kullanılacak mobilya ve donatıların mekâna uygun boyut ve kullanım alanlarını belirler ve bu doğrultuda özgün tasarımlar gerçekleştirir.²

Bireyler kendilerini özel hissettikleri mekânlarda yaşamakta ve bu mekânlar bireylerin gereksinimleri doğrultusunda şekillenmektedir (Erçevik Sönmez, 2016: 1). Böylece bireyler içinde buldukları mekânda özel hissedeceklerdir. Bireylerin kendilerini özel hissedebilmeleri için ise mekânın bütüncül yaklaşıma sahip bir tasarıma ihtiyacı vardır. Bu noktada, tasarımcı ve tasarımcının mekan ve kullanıcı kitlesi için tasarlamış olduğu konsept devreye girmektedir. Tasarımcı, mekânın özgün ve özel olabilmesi için mekân ve konsepti kullanıcısı ışığında harmanlar.

Konsept, tasarım sürecinin şekillenme aşamasında en önemli hususlarından biridir. Bir mekanın özgün, nitelikli, kimlikli vb. niteliklere sahip olması konsept dahilinde gerçekleşir. Mekânın ruhunu ve yansıtmak istediği duyguyu niteleyen bir olgudur. Tasarım kıstaslarının somutlaştırılması ve özgün yaklaşımın bir sonucudur. Tasarım öğeleri ve mekânı oluşturan elemanlar, konsepti somutlaştırmada etkilidir. Tasarımcı, mekân ve konsepti harmanlarken form, renk, malzeme gibi anlamlı parçalarla bir bütün oluşturur. mekân tasarımı ve konsept arasında bir parça bütün ilişkisi söz konusudur. Her biri kendi içinde farklı alanlara hizmet eden bu parçalar, aynı zamanda bir bütünü de temsil ederler. Şekil 1'de bu bileşenlerin parça bütün ilişkileri ifade edilmeye çalışılmıştır fakat bunların dışında dikkat edilmesi gereken hususların da olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırma kapsamında her birine kısaca değinilmiştir.

¹ ABOUT IFI, International Federation of Interior Architects / Designers. Web: <https://ifiworld.org/about/> adresinden 27 Aralık 2019'da alınmıştır.

² Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İç Mimarlık. Web: <https://www.msgsu.edu.tr/faculties/mimarlik-fakultesi/ic-mimarlik-bolumu> adresinden 27 Aralık 2019'da alınmıştır.

ÇİZGİ	NOKTA	DOĞAL YAPAY	TEKRAR	DENGE	ANA RENKLER	ARA RENKLER	AKROMATİK	TAŞIYICI	AYRINTI	MEKANİK	FİZİKSEL KİMYASAL
FORM ÖĞELERİ	FORM İLKELERİ	RENK GRUPLARI	RENK ÇEŞİTLERİ	KULLANIM YERİ	ÖZELLİKLERİ						
SOYUT VE SOMUT	İÇ VE DIŞ	STATİK VE DİNAMİK	YALIN RENK	AÇIK - KOYU	SICAK - SOĞUK	MIKTAR	SERAMİKLER	POLİMERLER	KOMPOZİTLER	ASBEST	
FORM ÇEŞİTLERİ	RENK KONTRASTLIKLARI	MALZEME TÜRLERİ									
POZİTİF VE NEGATİF	KAPALI VE AÇIK	ORGANİK VE İNORGANİK	YANILTICI	KALİTE	TAMAMLAYICI						
YAPAY	DİREKT AYDINLATMA	YARI ENDİREKT AYDINLATMA	SESİN İLETİLMESİ	SESİN YUTULMASI	GÖZENEKLE LİEVHALAR	AKUSTİK LEVHALAR	ALAN GEREKSİNİMİ	ERİŞİME UZAKLIĞI	HERKES	HER ZAMAN	
ÇEŞİTLERİ	BİÇİMLERİ	SESİN TUTUMLARI	MALZEMELER	KRİTERLER	ERİŞİLEBİLİRLİK						
DOĞAL	YARI DİREKT AYDINLATMA	ENDİREKT AYDINLATMA	SESİN YANSIMASI	SESİN YAYILMASI	TITRESEN LEVHALAR	REZONANSLAR	HAREKET	GÜÇ YAKLAŞIM	HER NESNE	HER YER	
AYDINLATMA	AKUSTİK	EVRENSEL									
IŞIK AKISI	IŞIK ŞİDDETİ	AYDINLIK DÜZEYİ	PARILTI	ARKA PLAN GÜRÜLTÜSÜ	YANŞIŞIM SÜRESİ	ERKEN SONUMLAMA	SESİN NETLİĞİ	EŞİTLİK	ESNEKLİK	BASİT	SEZGİSEL
ÖZELLİKLERİ	PARAMETRELERİ	TASARIM İLKELERİ									
YANSIMA	IŞIĞIN YUTULMASI	DAĞILIM GEÇİRGENLİK	RENK	KONUŞMA İLETİM İNDİSİ	YANAL ENERJİ ORANI	SES YÜKSEKLİĞİ	ZAMANSAL AĞIRLIK MERKEZİ	ALGILANABİLİR	TOLERANS	BOYUT VE MEKAN	DÜŞÜK GÜÇ
FİZİKSEL	KAVRAMSAL	GERÇEKLEŞTİRİLEBİLİR KABUL EDİLEBİLİR	HÖŞNÜTLÜK	FELSEFESİ	DAVRANIŞ	MONOLİTİK KİMLİK	MARKA KİMLİĞİ	İNCE	KABA	PÜTÜRLÜ	BOMBELİ
ÇEŞİTLERİ	ÖGELERİ	YAPILARI	NİTELİKLERİ								
ORGANİZASYONEL	YAPILABİLİR	DAYANILABİLİR	İLETİŞİM	TASARIM	DESTERLENMİŞ KİMLİK	TIRTIKLI	YUMUŞAK	SERT	GRİNTİLİ		
ERGONOMİ	KURUM KİMLİĞİ	DOKU									
REFAH	GÜVENLİK	PERFORMANS	İŞ VERİMİ	VAR OLMA	KURULUŞ	GELİŞME	DEĞİŞME	DOĞAL	YAPAY	ORGANİK	GEOMETRİK
KRİTERLERİ	SÜREÇLERİ	TÜRLERİ									
KOLAYLIK	VERİMLİLİK	SAĞLIK	RAHAHLIK	BİRLEŞME	FARKLAŞMA	AYRILMA	REKABET	KİMYASAL	DİNAMİK	KRİSTAL	

Şekil 1. Tasarım ve Konsept Oluşum Evresi (Gündüzlü, 2020)

Form, bir tasarım öğesidir; aynı zamanda zihinde var olan görüntülerin somutlaştırılmasıdır. Formun iç mimari mekânda anlam ifade edebilmesi için var olan iç mimari öğeler ile bütünü meydana çıkarması ve kullanıcı beklentilerini karşılaması gerekmektedir. İç mimari mekânda kullanılan formun konsept ile birlikte şekillenmesi, formun niteliğini ortaya koyabilecektir. Form; doku, renk, ışık ve aksesuarlar ile mekânla bütünleşebilmekte; aynı zamanda mekânın işlevine ve kullanıcı kitlesine göre şekillenmektedir. Kullanıcı profiline yaş aralığı, cinsiyeti, hobileri gibi etkenler veya mekân işlevi; yeme-içme mekânı, sinema salonu, huzur evi, konaklama gibi farklı işlevleri olan mekânlara göre form şekillenmektedir. Tasarımcı huzur evinde kullanıcı kitlesinin yaş aralığını göz önünde bulundurarak statik formlar tercih ederek dingin bir ortam sağlayabilir; fakat bunun tam tersi dinamik

formların kullanımı mekâna hareket katabilir. Bu durumda formun şekillenmesinde kullanıcı beklentileri ön planda tutulmalıdır. Kreş, ilköğretim gibi kullanıcı yaş aralığı küçük olan mekânlarda kullanıcı kitlesinin hareketli, dinamik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, mekânın formu yine kitleye uygun seçilmelidir (Kaptan, 1997: 58). Mekan tasarımında form ile konsept arasında doğrudan ilişki bulunmaktadır. Formun dinamik, statik, organik veya inorganik gibi çeşitlerinin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken unsur konsept, işlev ve kullanıcı kitlesine uygun olmasıdır.

Renk, mekânın kimliğini meydana çıkaran diğer unsurlardan biridir. Mekân, renkle anlam kazanmaktadır. Renk, mekâna sıcak-soğuk, resmi-samimi, geniş-dar gibi tanımlar kazandıran etkenlerden biridir. Renklerin birçok psikolojik etkileri vardır. Tasarımcı, rengin psikolojik etkilerinin bilincinde değildir. Böylece vermek istediği anlam ve imaj güçlenir. Renk seçimi, işleve uygun olması durumunda eylemlerimizi gerçekleştirebilmemizde kolaylık sağlar (Özdemir, 2005: 399).

Renklerin sıcaklık ve soğukluklarına göre psikolojik etkileri farklılık göstermektedir. Sıcak renklerin aktif, heyecan verici, soğuk renklerin ise pasif, sakinleştirici etkileri vardır (Neufert, 2012: 39). Tasarımcı mekân tasarımında konsepti pasiflikle ilişkilendirdiğinde soğuk renkleri, aktiflikle ilişkilendirdiğinde ise sıcak renkleri tercih etmelidir. Renk bir mekânın görünümünü ve imajını değiştirmektedir; bu sebeple duvar, zemin vb. yüzeylerin kapladığı alanın fazla olduğu göz önünde bulundurularak renk seçimi yapmak gerekir (Robinson, 1970: 24).

Malzeme, mekân tasarımı sürecinde görsel etkiyi meydana getiren en önemli unsurlardan biridir (Sümer, 2011: 34). Malzeme görsel, dokusal ve işitsel duylara hitap eder ve fiziksel, ve/veya psikolojik olarak bilincimizi etkiler. Mimarın hissedilmesinde rol oynar. Malzemenin karakteristik özellikleri, mekânı algılamamız noktasında bilincimize yön verir (Gezer, 2012: 115).

Malzeme, renk ve dokusu ile mekânın atmosferine katkı sağlamakta; mekâna farklı boyut ve anlam yüklemektedir. Mekânda bulunan bileşenler malzemeye somutluk kazanmaktadır. Bu nedenle, malzemenin niteliği, boyutları, renk ve dokusu, fiziksel ve kimyasal özellikleri dikkate alınmalıdır. Malzemenin yüzeyle ve mekânla uyumuna dikkat edilmelidir. Tasarımcı, mekânın atmosferi için gerekli olan desen, renk, doku etkisine uygun malzeme seçimini, sahip olduğu deneyim ve donanım sayesinde gerçekleştirebilmektedir (Sümer, 2011: 35).

Aydınlatma, mekânın kimliğini ortaya çıkaran en önemli unsurlardandır.

Mekânın kimliği; renk, doku, malzeme gibi etkilerin doğru algılanması için aydınlatmanın iyi kurgulanması gerekmektedir. Aydınlatma tasarımında seçilen rengin, malzemenin ve dokunun birbiriyle ilişkisi bulunmaktadır. Tavan ve duvarlarda koyu renk tercih edilmesi, ışık akısını yutar ve gölge özelliklerini değiştirir. Aynı zamanda mekân yeterli aydınlanmaz; bu durumda da kullanılan armatür sayısı artar. Bu durum ise gereksiz maliyeti doğurur (Harazi, 2018: 8).

Mekânda etkileşimin kaliteli, algılanmanın yüksek olabilmesi için aydınlatma tasarımının ergonomik ölçütlerde yapılmasına dikkat edilmelidir. Görme yetisi az olan bireyler için mekân yeterli aydınlatılmalı; yani evrensel tasarım ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Işık kaynağı doğrudan göze geldiğinde görsel algıyı, eylemleri, etkileşimi olumsuz etkiler. Aynı zamanda ışık rengi seçiminde malzeme, yüzeylerin matlık ve parlaklık oranları göz önünde bulundurulmadığında, istenmeyen ışıklık ve renk karşıtlıkları oluşur. Aydınlatma tasarımında dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise oluşan gölgelerin sertlik dereceleridir. Sert ve yoğun gölgeler kişilerin mimiklerini sert algılanmasına sebebiyet verebilir (Harazi, 2018: 25).

Akustik, mekânda sesin istenilir düzeye getirilmesi ve işleve uygun olarak sesin mekânda yayılımını sağlamak için dikkat edilmesi gereken hususlardandır. Tiyatro salonu, ses stüdyoları, eğitim yapıları, restoran gibi mekânların her birinin ayrı ayrı işlevi ve bu mekânlara uygun akustik parametreleri bulunmaktadır (Gürani, 2018: 49).

Yeme-içme mekânlarının çok sessiz olması kullanıcıların iletişim içindeyken başkaları tarafından rahatlıkla duyulacağı algısı ile kaygı duymalarına, çok sesli olması da iletişim güçlüğü yaşamalarına sebebiyet verebilir. Bu sebepten arka plan gürültüsü yeteri kadar absorbe edilmelidir. Mekânda kullanılan halı, perde gibi aksesuarlar sesin yutulmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca kullanıcıların belirli bir oranda sese gereksinim duyması sebebiyle, sesi tamamen absorbe etmemek gerekir (Bedük, 1998: 46).

İç mekânlarda akustik amaçlı tekstil malzeme kullanımı işlevsel ve estetik değer taşımaktadır. Mekânda kullanılacak tekstil malzemenin tasarım ve konseptle uyum içerisinde olması o mekânın görsel kimliğine değer katacaktır (Gürani, 2018: 51).

Doku, doğal ve yapay olmak üzere iki türe ve ince, tırtıklı, pütürlü, sert vb. niteliklere sahiptir. Aydınlatma ve renk dokunun algılanmasını etkileyen faktörler arasındadır. Dokular özünde barındırdığı karakteristik özellikleri dışı vurmaktadırlar. Dışa vurulan bu karakteristik özellikler (sert, yumuşak vb.) ışık ve gölge ile etkileri artabilecektir (Dinçer, 2011: 85).

Dokular amaçlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu duruma örnek olarak ise; ıslak mekânda sudan etkilenmeyecek, kolay temizlenebilir, ıslaklık sebebiyle düşüp kaymalara mani olacak dokunun tercih edilmesi gerekir. Buna uygun doku ise seramiktir. Dokuların nitelikleri ve türleri göz önünde bulundurularak kullanım alanı belirlenmelidir. Örneğin çalışma alanında sandalye dokusunun çok yumuşak olması vücutta uyuşukluk meydana getirebilir; aynı zamanda sert olması vücudun ergonomik yapısını zorlayacağından rahatsızlık verebilir. İşlev ve doku aynı anda düşünülmelidir (Kın, 2007: 74).

Aydınlatmayla ve malzemeyle vurgu sağlandığı gibi, doku ile de bu mümkündür. Bu vurgunun, mekânda kullanılan genel dokunun aksine farklı bir doku kullanılması ile mümkün olacaktır. Mekânda öne çıkması istenilen alanlara doku uygulayarak vurgu sağlanabilir (Dinçer, 2011: 92).

Dokular, mekânı anlamlandırmada yönlendirici etkiye sahiptir. Seçilen doku, mekânı sıcak veya soğuk hissettirebileceği gibi dar veya geniş, uzak veya yakın hissettirebilir. Tavanda kullanılan doku nedeniyle tavan olduğundan daha alçak algılanabilir. Yüksek tavana sahip mekânlarda doku kullanarak bu yükseklik algısı bir noktada kırılabilir. Mekânda daha samimi, sıcak bir ambiyans oluşturmak için tavanda doku kullanılabilir (Dinçer, 2011: 92).

Kurum kimliği, mekânın ismi, logosu ve logonun yazı fontu, mekânda kullanılacak kuverden, servis elemanlarının giyeceği kıyafete kadar her türlü detayı kapsar. Renk, doku, form, malzeme seçimi kurum kimliği ile bütünleştirildiğinde kurumun kimliğini belirginleştirir; ciddiyetini ve kalıcılığını sağlar (Güvensesey, 2008: 42). Kullanıcıya verilmek istenen imaj kurum kimliği ile gerçekleşmektedir. Mekânı, kullanıcıya imaj yoluyla anlamlandırır. Örneğin; sıcak, resmi, samimi, saygın gibi sıfatlarla içsel olarak nitelendirmesine neden olur. Bu yüzden verilmek istenen imaj en ince detayına kadar ivedilikle düşünülmeli ve uygulanmalıdır. Kurum tasarımı, kurumun görsel kimliğini oluşturmaktadır.

Bir mekânda bulunan yaklaşımların, diğer bir mekânda bulunmaması o mekânın özgünlüğünü ortaya çıkarmaktadır. Bu özgünlük ise o mekânın kimlik öğelerini yansıtmaktadır (Uçar Kahraman, 2019: 9).

Evrensel tasarım, en genel tanımı ile herkes için ulaşılabilir tasarım anlayışıdır. Universal Standards For Persons With Disabilities (Ustad) tarafından belirlenmiş; Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu'ndan alınan bilgiler aşağıda sunulmuştur. Araştırma konusu ile doğrudan ilgili olanlar seçilmiştir. Ayrıca asansörler, merdivenler, tuvaletler, işaretlemeler gibi başlıkların da bir restoran tasarımı için dikkat edilmesi gereken hususlar olduğu göz

ardı edilmemelidir.

Masa ve tezgâhlar yerden 70 cm ile 86 cm yükseklikte olmalıdır. Servis tezgâhlarının 1,5 m uzunluğundaki bir kısmı 86 cm'den fazla olmamalıdır. Net bir dolaşım için en az 90 cm eninde dolaşım alanı olmalıdır. Self-servis alanlarının net genişliği en az 90 cm, tekerlekli sandalye kullanan kişinin yanından geçişi sağlayabilmek için ise 1,2 m olmalıdır. Tepsi kaydırma tezgâhları yerden en fazla 86 cm yukarıda sabitlenmelidir. Bankoların en az 90 cm uzunluğunda ve yerden en fazla 86 cm yüksekliğinde banko kısmı olmalıdır (Engelliler için Evrensel Standartlar Kılavuzu, 2019).

Görme, işitme, fiziksel vb. engeli olan bireylerin mekânlara erişimi için dikkat edilmesi gereken birçok husus vardır. Örneğin yeme- içme mekânları temel alınarak; tekerlekli sandalye kullanıcıları için rampa, görme engellilerin iletişimini kolaylaştırmak için menülerin vb. yazı içeren nesnelere Braille alfabesi, işitme engellilerin iletişimini kolaylaştırmak için ise personelin işaret diline hâkim olması gerekir.

Ergonomi, refahı, güvenliği, performansı, iş verimini, verimliliği, rahatlığı, sağlık ve kolaylığı üst seviyeye çıkarmayı hedefleyen bilim dalıdır. Ergonomik tasarım ilkeleri rahatlık, sağlık, güvenlik gibi nitelikler etrafında şekillenir. Mekân ve işlev söz konusu olduğunda bu ilkelerin önem katsayısı değişiklik gösterebilmektedir. Yeme- içme mekânlarında kullanıcıların ve personelin yüksek performansına önem verilmesi gerekir ve ergonomik yaklaşımlar, kullanıcıların mekân tercihlerini etkiler (Genç Sarı, 2019: 121).

Tasarım ve konsept sürecinde, bireylerin mekânla etkileşimlerini göz önünde bulundurarak, estetik karakter kazandırmak, işlevsellik sağlamak, mekânda gerçekleştirilecek eylemleri düşünmek ve bu doğrultuda boyutlandırma, aydınlatma ve renk seçimi yapmak dikkat edilmesi gereken hususlardandır (Bayram Kaya, 2012: 10). Mekân kullanıcıların antropometrik ölçütleri düşünülmeden tasarlanan mekânlarda, erişim güçleşecek ve mekân ve insan uyumu sağlanamayacaktır.

2. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma kapsamında, tasarım eğitimi almış bir iç mimar tarafından tasarlanmış olan, belirli tasarım ilkeleri doğrultusunda tasarlanmış, altında yatan bir fikri ve ilkesi olan, renk, doku, malzeme, yerleşim açısından kendine has özellikler sergileyen, sıra dışı mekânlar "özgün mekân" olarak kabul edilmiştir. Diğer taraftan bir tasarımcı tarafından düzenlenmemiş, belli tasarım ilkeleri barındırmayan ve kendine has tasarım özellikleri taşımayan mekânlar ise "özgün olmayan mekân" olarak kabul edilmiştir.

Özgün mekân, kavramı en genel şekilde bütünsel bakış açısı olarak ifade edebilir. Bütünsel bakış açısı, içerisinde birçok kavramı barındıran bir ifadedir. Bu kavramlar; işlev, estetik, renk, denge, uyum, ritim, zıtlık gibi kavramlardır. Çalışmanın temel amacı özgün mekân ile özgün olmayan mekân arasındaki farkları tespit edebilmektir. Diğer amaçlar ise aşağıda sıralanmıştır:

- Özgün tasarımların önemini vurgulamak;
- İç mimarların görev ve sorumluluklarına dikkat çekmek;

3. Alan Çalışması: Özgün ve Özgün Olmayan Mekân Karşılaştırması

Günümüzde sık kullanılan mekânlardan olan yeme-içme mekânları kullanıcılara farklı konseptler sunmaktadır. Türkiye genelinde; kafe, kafeterya, kahvaltı salonu iş yeri sayısı Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü tarafından 2014 yılında 10.636 olarak belirlenmiştir. Yeme-içme mekânları sayısı en fazla artan 20 meslek arasında yer almaktadır.³ Türkiye'de yeme-içme mekânlarının sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu artış işletmecilerin hayatta kalma sürecini doğrudan etkilemektedir. Kullanıcılar için seçenek artmakta ve seçimler kullanıcının memnuniyeti doğrultusunda şekillenmektedir. Kullanıcı memnuniyeti için ise kullanıcıların beklentilerinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla gün geçtikçe artan bu mekânlardan kullanıcı ne kadar memnun; tasarımcının bu mekânlara katkıları nelerdir gibi sorulara cevap aranması önemlidir. Sayısı hızla artan ve çok sık kullanılan yeme-içme mekânlarının tasarımcıya ihtiyaç duyulmadan, işletmeci tarafından kurulanmasının ne gibi etkileri olduğu merak konusudur.

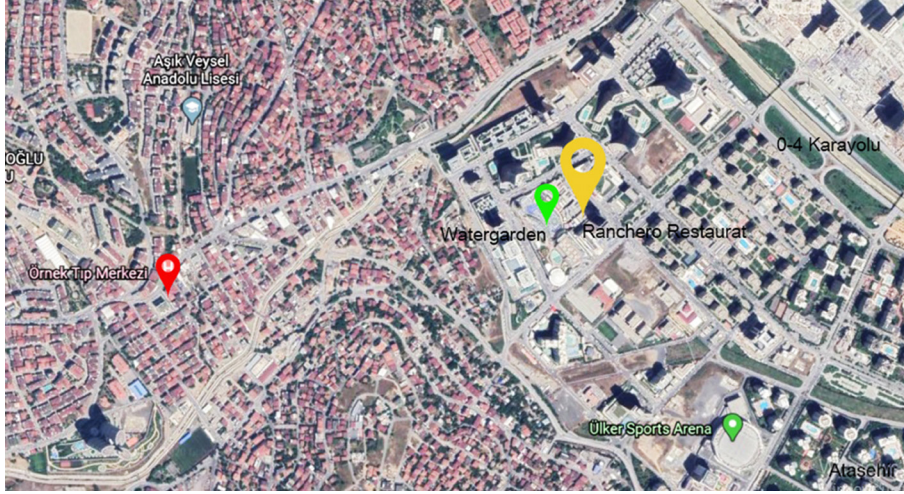
Çalışma kapsamında, iç mimar tarafından tasarlanmış Ranchero Restaurant özgün mekân, tasarımcı tarafından düzenlenmemiş Demm Kafe ise özgün olmayan mekân olarak seçilmiştir. Çalışmada seçilen bu iki yeme- içme mekânı, mekân tasarımı ve konsept oluşum sürecinde dikkat edilmesi gereken parametreler (form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, evrensel tasarım, ergonomi, kurum kimliği, doku) doğrultusunda incelenmiş ve karşılaştırılmıştır.

3.1 Özgün Mekân: Ranchero Restaurant

İstanbul kentinin Ataşehir ilçesinde konumlanan Watergarden alışveriş merkezindeki "Ranchero Restaurant" araştırmanın "özgün mekân" olarak

³ Ticaret Bakanlığı Sayısı En Fazla Artan 20 Meslek Tablosu ve 2014 Yılı Sayısı En Fazla Artan 20 Meslek Tablosu. Web: <https://ticaret.gov.tr/data/5d774a8313b876bdfcd7c334/2-Sayisi%20En%20Fazla%20Artan%2020%20Meslek.pdf> adresinden 30 Aralık 2019'da alınmıştır.

seçilen mekânıdır. Kafenin konumu İstanbul haritası üzerinde işaretlenmiştir (Görsel 1).

Görsel 1. İstanbul kentinin Ataşehir ilçesinde konumlanan Watergarden alışveriş merkezindeki "Rancho Restaurant" konumu⁴

Bu mekânın tasarımı iç mimar Nazar Şigaher ve iç mimar Emre Evrenos tarafından gerçekleştirilmiştir.⁵ Rancho Restaurant 2015 yılında açılmıştır. Rancho Restoran'ın çalışma saatleri, haftanın 7 günü 12.00 ve 01.00 arasındadır. Meksika mutfağının lezzetlerini sunmaktadır. Mekânın kullanıcı kapasitesi 158'dir.

Mekânın konsepti, Meksika kültürünün yansıtılması ile gerçekleştirilmiştir. Rancho isminin tercih edilmesi, kelime anlamının Meksika yerlisi anlamını taşımasıdır. Duvarlarda kullanılan lambri deseninde, tasarımcılar geleneksel Meksika kumaşını yalınlaştırıp doku olarak kullanmışlardır. Duvarlarda Street Art (Sokak Sanatı) ve Mural'lar⁶ kullanılmıştır (Görsel 2).

Görsel 2. Rancho Kafe iç mekân görüntüsü, Ataşehir, İstanbul Watergarden⁷

Mekânın genel renk seçiminde Meksika bayrağının renkleri tercih edilmiştir. Mekânda Meksika kültürünü ifade eden aksesuarlar; Aztek Güneşi, Meksika'ya özgü pançolar, şapkalar kullanılmıştır. Dış cephede belirli arklar yaparak Meksika geleneksel mimarisinin kemerli öğeleri grafikleştirilerek yansıtılmıştır (Görsel 3).

Görsel 3. Rancho Restaurant dış mekân görüntüsü, İstanbul, Ataşehir Watergarden⁸

⁴ Rancho Restaurant Google Maps haritası. Web: <https://www.google.com.tr/maps> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

⁵ Nazar Şigaher 2006 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İç Mimarlık bölümünden; Emre Evrenos ise 1999 yılında Hacettepe Güzel Sanatlar Fakültesi İç Mimarlık bölümünden mezun olmuştur.

⁶ Mural: Duvar ve ya büyük yüzeylere çizilen resim anlamına gelmektedir.

⁷ Web: <https://www.turizminsesi.com/haber/rancheronun-atasehir-watergarden-acilisinda-unlu-isimler-de-meksika-lezzetlerini-23661.htm> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

⁸ Rancho. Web: <https://www.zomato.com/istanbul/rancho-bat%C4%B1-ata%C5%9Fehir-istanbul/reviews> adresinden 15 Nisan 2020'de alınmıştır.

Mekânın bitkilendirme tasarımında kaktüsler kullanılmış ve Meksika kültürünü ifade eden Ölüler Bayramı temalı kuru kafa illüstrasyonlarının olduğu bir cam yüzey tasarlanmıştır.

Yüzey formlarının çizgisel ve eğrisel tercih edilmesi, formun dinamik etki kazanmasını sağlamıştır. Mekânın geneli somut formlarla şekillendirilmiştir. Masalarda geometrik formlar (kare, dikdörtgen ve daire), cephede geometrik form (dikdörtgen) ve eğrisel çizgi tercih edilmiştir. Oturma öğelerinde eğrisel çizgiler tercih edilmiştir. Mekânda ana renk (kırmızı) ve ara renkler (turuncu, yeşil) birlikte kullanılmıştır. Mekânda kullanılan sıcak renkler, kırmızı, sarı, turuncu ve soğuk renk, yeşil ve tonları ile sıcak/soğuk karşıtlığı yapılmıştır. Mekânda kullanılan malzemelerde; zeminde granit, cephede cam ve metal, mobilyalarda ahşap tercih edilmiştir. Mekân doğal ve yapay aydınlanmaktadır. Masa üzerinde bölgesel aydınlatma, mekânın genelinde ise yarı direkt ve direkt aydınlatma tercih edilmiştir. Mekânın aydınlatmasında sarkıt aydınlatmalar ve ray spot tercih edilmiştir. Mobilyalarda ve perdelerde kumaş, zeminde halı tercih edilmiştir. Seçilen malzemeler, renkler, logo, web adresi ve aksesuarlar ile mekânın kurum kimliği desteklenmiştir. Havalandırma sistemi brüt halde kullanılmıştır (Görsel 4).

Görsel 4. Ranchero Restaurant iç mekân görüntüsü, Ataşehir, İstanbul Watergarden⁹

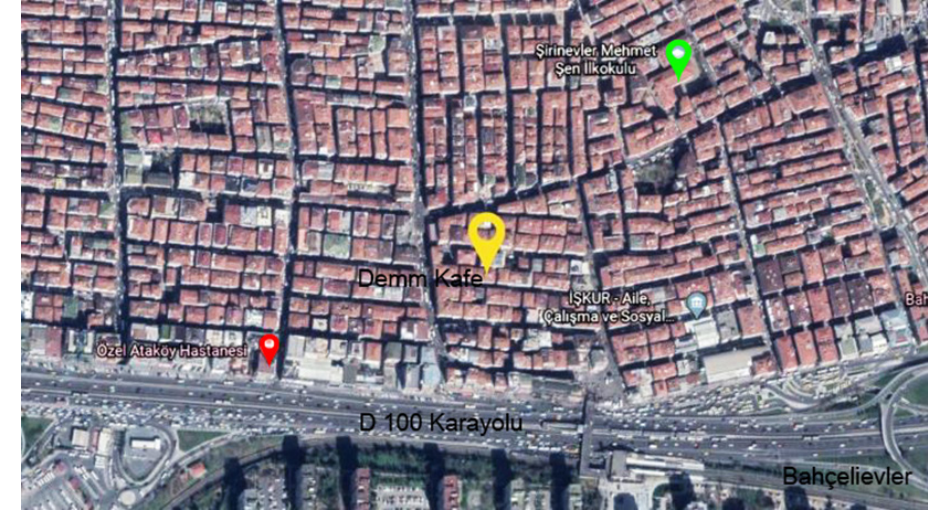
İç mimar Nazar Şigaher'le gerçekleştirilen röportajda konsept oluşum aşaması için yapmış olduğu açıklamalar şu şekildedir:

⁹ Ranchero Mexican Restaurant. Web: <https://ranchero.com.tr/atasehir> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

Konsepti oluştururken bütün Meksika'nın kültürün klişeleri veya Meksika deyince akla gelen birçok öğeyi mekâna yansıtarken tabii ki belirli bir hiyerarşide belirli bir düzen içerisine koymanız gerekiyor; yoksa orda bir kargaşa olur. Bizi zorlayan şey oydu. Orada taleplerinin her birini karşılarken iyi bir mekân çıkartabilmek... İşte o noktada biraz zorlandık. Mümkün olduğunca bu durumu yönetmeye çalıştık diyebilirim. İlk etapta dış cepheden Ranchero yazısını okumasanız da önündeki kaktüsler veya bitkilerle birlikte bakacağınız zaman buranın üç aşağı beş yukarı aslında bir Meksika restoranı olduğu hissini öncelikle dış cepheden verme kaygımız oldu ve dediğim gibi kapıdan içeri girmek veya kapıdan içeri girmeden oranın Meksika restoranı olma hissini vermek doğru iletişim kurmak adına çok önemli (Şigaher, 2019).

3.2 Özgün Olmayan Mekân: Demm Kafe

Bir tasarım fikri olmayan mekân olarak İstanbul Bahçelievler'de bulunan "Demm Kafe" seçilmiştir. Kafenin konumu İstanbul haritası üzerinde işaretlenmiştir (Görsel 5).

Görsel 5 : İstanbul kentinin Bahçelievler ilçesinde konumlanan "Demm Kafé" nin konumu¹⁰

Demm Kafe 2015 yılında açılmıştır. Demm Kafe'nin çalışma saatleri, haftanın 7 günü 09.00 ve 12.00 arasındadır. Kullanıcılarına aperatif yiyecekler sunmaktadır. Mekânın kullanıcı kapasitesi 140'dır.

¹⁰ Demm Kafé Google Maps haritası. Web: <https://www.google.com.tr/maps> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

Mekân zemin ve bodrum olmak üzere iki kattan oluşmaktadır. Ana hacim bodrum katta bulunmaktadır. Bu mekânda seçimler işletmeci tarafından gerçekleştirilmiştir. Yerleşim planı mahrem ve paylaşımlı masalarla çeşitlendirilmiştir. Mekânda somut ve statik formlar tercih edilmiştir. Masalarda geometrik formlar (kare, dikdörtgen ve daire) ve oturma öğelerinde eğrisel formlar tercih edilmiştir. Oturma öğelerinde sıcak ve soğuk renklerin (mekânda kullanılan sıcak renk; kırmızı, turuncu, soğuk renk; mor, yeşil) ve nötr renklerin (siyah, beyaz, gri) birlikte kullanıldığı görülmektedir. Duvar, tavan, kolon ve havalandırma sistemlerinde nötr renk tercih edilmiştir. Mekânda kullanılan malzemelerde; zeminde ahşap, duvarda boya ve tuğla kaplama, masalarda ahşap, kolçaksız oturma elemanları, kaplamalarında ise kumaş tercih edilmiştir. Aydınlatma olarak çoğunlukta tavan armatürleri; ek olarak bazı noktalarda sarkıt aydınlatma tercih edilmiştir. Mekânda canlı müzik için sahne ve ses sistemi uygulaması yapılmış; ayrıca sahneyi aydınlatması için spot armatür kullanılmıştır. Duvarlarda tablolar, aksesuarlar, panolar ve murallar tercih edilmiştir. Logo ile mekânın kurum kimliği desteklenmiştir; fakat web adresi bulunmamaktadır. Havalandırma sistemi brüt halde kullanılmıştır (Görsel 6 ve 7).

Görsel 6 : Demm kafe iç mekân görüntüsü, Bahçelievler, İstanbul (Gündüzlü, 2020)

Görsel 7 : Demm Kafe iç mekân görüntüsü, Bahçelievler, İstanbul (Gündüzlü, 2020)

3.3 Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada karşılaştırmalı analiz ve tasarımcı ile görüşme (röportaj) yöntemleri tercih edilmiştir. Konu ile alakalı araştırmalar yapıldıktan sonra, iç mimar Nazar Şigaher ve Emre Evrenos'un tasarlamış olduğu mekânın (İstanbul / Ataşehir Ranchero Restaurant) konsepti hakkında bilgiler edinmek için tasarımcı Nazar Şigaher ile görüşme yapılmıştır. Tasarımcıya 6 adet soru yöneltilmiştir. Görüşme 28 Kasım 2019 tarihinde saat 19:14'de başlamış ve 20:11'de sona ermiştir. Görüşme ses kaydına alınmış daha sonra ses kaydı deşifre edilmiştir. Deşifre yapılırken tasarımcının her kelimesine sağdik kalınarak Word'e aktarılmıştır. Araştırmada İstanbul Ataşehir'de bulunan Ranchero ve Bahçelievler'de bulunan Demm kafe, araştırmacı tarafından deneyimlenmiş, mekân fotoğrafları çekilmiş ve ergonomik ölçütlere karşılaştırabilmek için gerekli ölçüler alınmıştır.

Yapılan araştırmalar ve tasarımcı ile görüşmeler sonucunda, konsept oluşum sürecinde dikkat edilmesi gereken parametreler olan form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, doku, kurum kimliği, evrensel tasarım, ergonomi değişkenleri üzerinden seçilen her iki yeme- içme mekânın karşılaştırılmasına karar verilmiştir.

4. Bulgular ve Yorum

Tablo 1'de yukarıda detaylı olarak anlatılan iki adet yeme-içme mekanının karşılaştırmalı analizi yer almaktadır.

Tasarım Ve Konsept Evresinde Dikkat Edilmesi Gereken Kavramlar	Demm Kafe	Ranchero Restaurant
Form	Mekânda düz formlar tercih edilmiştir. Mekân statik forma sahiptir.	Mekânda düz ve eğrisel formlar tercih edilmiştir. Mekân dinamik forma sahiptir.
Renk	Tavanda beyaz, duvarlarda siyah renk tercih edilmiştir. Mekânda kullanılan sıcak renkler; kırmızı ve turuncu tonlarıdır. Mekânda kullanılan soğuk renkler; mor ve koyu yeşildir.	Tavanda siyah renk, duvarlarda gri renk ve yeşil renk tercih edilmiştir. Mekânda kullanılan sıcak renkler; kırmızı, turuncu ve yeşil tonlarıdır.
Malzeme	Zemin kaplaması için parke tercih edilmiştir.	Zemin kaplaması için granit tercih edilmiştir.
Aydınlatma	Mekân yapay ışıkla aydınlatılmaktadır. Bodrum katta olması sebebiyle gün ışığı almamaktadır. Masaların üzerinde bölgesel aydınlatma kullanılmamıştır. Doğrultulu ve yaynık ışık alanları bir arada kullanılmamıştır.	Mekân gün ışığı ve yapay ışıkla aydınlanmaktadır. Masaların üzerinde bölgesel aydınlatma kullanılmıştır. Doğrultulu ve yaynık ışık alanları bir arada kullanılmıştır.
Akustik	Oturma öğelerinde kumaş malzeme seçilmiştir. Akustik bir önlem alınmamıştır.	Oturma öğelerinde kumaş malzeme seçilmiştir. Perde ve halı kullanılmıştır. Akustik bir önlem alınmamıştır.
Doku	Oturma öğelerinde kumaş tercih edilmiştir. Islak mekânda seramik tercih edilmiştir. Zeminde ahşap tercih edilmiştir. Duvarda tuğla kaplama ve boya tercih edilmiştir.	Oturma öğelerinde kumaş tercih edilmiştir. Islak mekânda seramik tercih edilmiştir. Zeminde granit tercih edilmiştir. Duvarda boya, ahşap ve cam tercih edilmiştir.
Kurum Kimliği	Web adresi bulunmamaktadır. Mekânın ismi Demm ile çay arasında bir bağlantı oluşturulmuştur.	Web adresi bulunmamaktadır. Mekânın ismi Ranchero ile Meksika kültürü arasında bir bağlantı oluşturulmuştur.

Evrensel Tasarım	Mekân bodrum katta bulunmasına rağmen girişte rampa bulunmamaktadır. Merdiven kenarlarında korkuluk bulunmamaktadır. Masalar, sandalyeler ve benzeri mobilyalardan arındırılmış ve en az 90 cm eninde net bir dolaşım alanı ile erişim sağlanmamıştır. Bankoların önünde ve mekân girişinde en az 150 cm x 150 cm boyutlarında manevra alanı bulunmamaktadır. Mekânda bulunan kitaplığın konumu uygun değildir. Acil çıkış konumu uygun değildir.	Mekânda kot farkı bulunmamaktadır. Masalara, 90 cm eninde net bir dolaşım alanı ile erişilebilmektedir. Bankoların önünde ve mekân girişinde en az 150 cm x 150 cm boyutlarında manevra alanı bulunmamaktadır.
Ergonomi	Ulaşılabilir sabit masa ve yeme-içme tezgâhlar yerden 70 cm ile 86 cm arasındadır. Oturma öğesinin üzerinde bulunan dolabın konumu uygun değildir.	Ulaşılabilir sabit masa ve yeme-içme tezgâhlar yerden 70 cm ile 86 cm arasındadır.

Tablo 1. Mekânların karşılaştırılması tablosu (Gündüzlü, 2020)

Tablo 1'de özet olarak yer verilen form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, doku, kurum kimliği, evrensel tasarım, ergonomi başlıkları üzerinden mekân karşılaştırmaları aşağıda detaylı olarak yorumlanmıştır.

Form bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de düz formlar kullanılmıştır. Eğrisel formların kullanılmaması, mekânın statik forma bürünmesine neden olmuştur. Eğrisel formların kullanılması maliyeti artıracığından mekânın konumu ve kitlesi göz önünde bulundurulduğunda bu yaklaşımın uygun olduğu düşünülmektedir.

Ranchero Restoran'da tavan ve cephede, hareket ve devinim getirecek özgün formlar kullanılmıştır. Bu yolla mekana farklılık kazandırmış; kullanıcı algısında çekicilik ve hatırdaki kalıcılık sağlanmıştır. Mekânın konumu ve kullanıcı kitlesi göz önünde bulundurulduğunda, hedef kitleye uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Renk bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de tavanın açık renk olması mekânın yüksek algılanmasını sağlamaktadır. Mekânda sıcak renkler olan kırmızı ve turuncu tonlarının kullanılması heyecan verici ve teşvik

edici bir etki vermektedir. Mekânda kullanılan soğuk renkler olan mor ve koyu yeşil ise pasif sakinleştiricidir ve içe dönüklük etkisi yapmaktadır.

Ranchero Restoran'da tavanda siyah renk, duvarlarda gri renk ve yeşil renk tercih edilmiştir. Tavanın koyu renk olması mekânın alçak algılanmasına sebebiyet vermektedir. Mekânda sıcak renkler; kırmızı, turuncu ve yeşil tonlarının kullanılması heyecan verici ve teşvik edici bir etki vermektedir.

Malzeme bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de zemin kaplaması için parke tercih edilmiştir. Parke malzeme kayma, düşme vb. durumları en aza indirmektedir ve sesi emer. Aşınabilir yapıya sahiptir. Kamuya açık alanlarda aşınabilir malzeme kullanımı malzeme ömrünü azaltacaktır. Bu durumda ekonomik sorunlara yol açabilir. Fakat sesi emmesi yeme- içme alanlarının gürültülü mekânlar olduğu düşünüldüğünde olumlu karşılanmaktadır.

Ranchero Restoran'da zemin kaplaması için granit tercih edilmiştir. Kaygan olması sebebiyle düşme tehlikesi ile karşı karşıya gelinmesi mümkün olabilmektedir. Sesi emmez. Aşınmaya dirençlidir. Yeme-içme mekânlarının kullanıcı kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda, kolay temizlenebilir ve dirençli olması bu malzemenin avantajlarıdır.

Aydınlatma bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe yapay ışıkla aydınlatılmaktadır; bodrum katta olması sebebiyle gün ışığı almamaktadır. Gün ışığından faydalanamamanın ekonomik yönden olumsuz etkileri bulunmakta ve mekânın ambiyansını olumsuz etkilemektedir. Gün ışığı almayan mekânın gerçek kimliği okunamamaktadır. Masaların üzerinde bölgesel aydınlatma kullanılmamıştır. Duvarlarda koyu renk tercih edilmesi sebebiyle ışık akısı büyük oranda yutulmuştur. Demm Kafe'de aydınlık düzeyinin yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Ranchero Restoran'ın gün ışığı ve yapay ışıkla aydınlanması mekânın kimliğini doğru okunmasını sağlamıştır. Ayrıca gün ışığı ekonomik açıdan da avantaj sağlamaktadır. Masaların üzerinde bölgesel aydınlatma kullanılması masada bulunan nesnelere net algılayabilmemize, masanın yerinin belirlenmesinde, ayrıca masada bulunan diğer kişilerle iletişim kalitesini üst seviye taşımamıza olanak sağlayacaktır. Doğrultulu ve yayınlık ışık alanları bir arada kullanılmıştır. Tavanda koyu renk tercih edilmesi sebebiyle ışık akısı büyük oranda yutulmuştur.

Akustik bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de oturma öğelerinde kumaş malzeme seçimi sesi absorbe etmektedir. Zeminde kullanılan ahşap malzeme sesi absorbe ettiğinden akustik anlamda doğru tercih ol-

duğu düşünülmektedir.

Ranchero Restoran'da oturma öğelerinde kumaş malzeme seçimi sesi absorbe etmektedir. Ayrıca bu mekânda perde ve halı kullanılmış olması, akustik konfora olumlu etki etmektedir. Fakat zeminde kullanılan malzeme sesi absorbe etmediğinden akustik anlamda doğru tercih olmadığı düşünülmektedir. Diğer taraftan, yeme-içme mekanlarında kullanıcıların belirli bir oranda sese gereksinim duyması sebebiyle, sesi tamamen absorbe etmemek gerektiği unutulmamalıdır (Bedük, 1998).

Doku bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de oturma öğelerinde kullanılan kumaşın yumuşak dokuya sahip olması kullanıcıya kendini daha rahat hissettirecektir. Islak mekânlarda sudan etkilenmeyecek, kolay temizlenebilir, düşüp kaymayı engelleyecek dokuya sahip seramik tercih edilmiştir. Zeminde düşüp kaymayı engelleyecek dokuya sahip ahşap tercih edilmiştir.

Ranchero Restoran'da oturma öğelerinde kumaş tercih edilmiştir. Islak mekânlarda seramik tercih edilmiştir. Zeminde kaygan dokuya sahip granit tercih edilmiştir. Kaygan yapıya sahip malzemenin zeminde kullanılması düşüp kayma riskini artıracaktır.

Kurum kimliği bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'nin web adresi bulunmamaktadır. Mekânın ismi Demm ile çay arasında bir bağlam oluşturulmuştur. Dem bilindiği üzere çayın renk ve koku bakımından ifade ettiği durumu nitelemektedir. İşletmecî mekânda "devamlı çay olmasından" dolayı bu ismi tercih etmiştir. Mekanın logosu, ismi gibi kurumsal imajları konsept ile bağıntılı olması gerektiğinden, tek bir noktaya vurgu yaparak verilmek istenen imajın doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir. İşletmecî devamlı çay olmasından ötürü böyle bir yaklaşımda bulunmuştur fakat bu düşüncenin yanı sıra bu fikri destekleyen yaklaşımlar olmalıdır. Mekânın konsepti ile mekânın logosu, ismi, mottosu, kullanılan renk, menü tasarımı gibi mekan kimliğini oluşturan öğeler arasındaki bağın kurulması önemlidir.

Ranchero Restoran'ın web adresi bulunmaktadır. Web adresi kullanılması mekânın kimliği hakkında kullanıcıya ön bilgi edinmesinde kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca hedef kitleye ulaşmayı sağlamaktadır. Ranchero, Meksika yerlisi anlamına gelmektedir. Meksika mutfağı tanıtıldığından ötürü mekânın ismi mekânın kimliğini yansıtmaktadır. Mekân logosunun yazı fontu, mekânda kullanılan donatılar, aksesuarlar gibi mekânın kimliğine yönelik bütün tutumların konsept ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Mekânını ismi, seçilen renkleri, Meksika'ya özgü aksesuarlar ve bitkilendirme (kak-

tüsler), bu düşünceyi desteklemektedir.

Evrensel tasarım bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe bodrum katta bulunmasına rağmen girişte rampa bulunmamaktadır. Erişilebilir değildir. Merdiven kenarlarında korkuluk bulunmamaktadır. Masalar, sandalyeler ve benzeri mobilyalardan arındırılmış, en az 90 cm eninde net bir dolaşım alanı sağlanmaması kullanıcıların mekânda erişimini güçleştirecektir. Bankoların önünde ve mekân girişinde en az 150 cm x 150 cm boyutlarında manevra alanı bulunmaması tekerlekli sandalye kullanıcıları, bebek puseti kullanan bireylerin erişimini güçleştirecektir. Mekânda bulunan kitaplık oturma ögesinin arkasında bulunduğundan erişilebilir değildir. Acil çıkış herkes tarafından erişilebilir değildir. Ayrıca acil çıkış önünde masa bulunması bakımından ulaşılabilir değildir. Demm Kafe'nin birçok noktada evrensel tasarım ilkelerine uygun olmadığı düşünülmektedir.

Ranchero Restoran'da kot farkı bulunmamaktadır. Masalara, 90 cm eninde net bir dolaşım alanı ile erişilebilmektedir. Bankoların önünde ve mekân girişinde en az 150 cm x 150 cm boyutlarında manevra alanı bulunmaktadır. Erişim için tüm imkânların sağlanması kullanıcıyı mekânda güvenli ve konforlu hissettirecektir. İç mimar tarafından tasarlanan Ranchero Restoran'ın evrensel tasarım ilkelerine birçok konuda uygun olduğu düşünülmektedir.

Ergonomi bağlamında değerlendirildiğinde; Demm Kafe'de ulaşılabilir sabit masa ve yeme-içme tezgâhlar yerden 70 cm ile 86 cm arasında olup ergonomik kriterlere uymaktadır. Oturma ögesinin üzerinde bulunan dolap erişilebilir değildir. Aynı zamanda kazaya sebebiyet verebilecek potansiyelidir. Bu sebeple ergonomik kriterlere uygun değildir.

Ranchero Restoran'da ulaşılabilir sabit masa ve yeme-içme tezgâhlar yerden 70 cm ile 86 cm arasında olup ergonomik kriterlere uymaktadır.

Her iki mekân karşılaştırıldığında görüldüğü üzere, Demm Kafe'de ergonomik kriterlere uymayan yaklaşımların olduğu ve detayların göz ardı edildiği görülmektedir. Ranchero Restoran'da ise ergonomik kriterlere zıt düşecek bir durumla karşılaşılması. Ranchero Restoran ergonomik açıdan güvenilir, erişilebilir ve ulaşılabilir. Bu noktada, bir tasarımcı tarafından şekillendirilmiş mekânın en belirgin özelliğinin erişilebilirlik olduğu görülmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada, özgün ve özgün olmayan mekân tasarımlarının arasındaki farkları ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, doku, kurum kimliği, evrensel tasarım, ergonomi kav-

ramları üzerinden seçilen iki kafenin karşılaştırılması yapılmış ve çalışmayı desteklemesi için tasarımcının görüşlerinden faydalanılmıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Bir fikir bağlamında tasarımcı tarafından şekillendirilmiş özgün mekânlar, özgün olmayan mekâna göre bütüncül, ayırt edici, fark yaratan kimliklere sahiptir.
- Özgün mekânlar, özgün olmayan mekâna göre evrensel tasarım bakımından daha güvenilir ve ergonomi bakımından daha konforlu mekanlardır.
- İç mimarın birincil görevleri, bireylerin mekânda güvenliğini, konforunu sağlamak ve mekânı, işlevine ve kullanıcı kitlesine uygun tasarlamaktır. Özgün mekanlarda, kullanıcıların güvenliği, rahatlığı, sağlığı ve memnuniyet seviyesi hassasiyetle düşünülmektedir.

Bir mekânın kavram seçimi yani konsepti kullanıcıyı doğrudan etkilemektedir. Mekânın konforlu, kimlikli, nitelikli ve özgün olarak algılanabilmesi için araştırmacı tarafından belirlenmiş form, renk, malzeme, aydınlatma, akustik, doku, kurum kimliği, evrensel tasarım, ergonomi ve mobilya seçimlerinin bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir. Mekân, tasarımcısının bilgisi ve tecrübesi dâhilinde şekillendiğinde kimlikli, konforlu, güvenilir gibi nitelikler kazanacak ve kullanıcıyı memnun edecektir. Bir mekân formu, rengi, malzemesi, aydınlatması, akustiği, dokusu ile ayrılmaz bir bütündür. Bu bileşenlerden her hangi birinin düşünülmediği noktalarda eksikliklerin olması kaçınılmazdır. İç mimar, mekanı bir bütün olarak tasarlayabilecek donanıma sahiptir. Çalışmada iç mimar tarafından tasarlanmış özgün mekân kimlikli, konforlu ve güvenilirdir. İç mimar mekânla ilgili problemleri, kullanıcı ve işveren beklentilerini saptamış ve özgün bir biçimde tasarlamıştır. Mekânda kullanılan mobilya ve donatılar işleve ve kullanıcıya uygun bir şekilde tasarlanmıştır.

Bu çalışmada, özgün tasarıma sahip olan ve olmayan iki yeme-içme mekânının iç mimari özellikleri üzerinden karşılaştırılmıştır. Gelecek araştırmalarda, kullanıcıların içinde buldukları mekanla ilgili algıları da tartışmalara dahil edilebilir. Kullanıcıların farklı tasarımlara sahip mekanlardaki algıları ve duygu durumları tartışılabilir. Kullanıcıların sosyo-demografik özelliklerinin özgün ve özgün olmayan tasarımları algılamadaki etkisi araştırılabilir. Tasarımcılar tarafından geliştirilmiş konseptlerin ve bütüncül tasarımların kullanıcılar tarafından ne derece algılandığı tartışılabilir. Sonuç olarak, bu çalışma benzer konularda yapılacak diğer araştırmalara örnek olarak düşünülebilir.

Kaynakça

Bayram Kaya, K. (2012). *Geleneksel Mardin Evlerinin Tasarım ve Ergonomi İlişkisi Bağlamında İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Bedük, D. (1998). *Şehir içi Otel Restoranlarının Tasarım İlkelerine Bir Yaklaşım ve İstanbul'daki Uygulamaların İrdelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Diñçer, A. (2011). *Konutlarda Mekân Tasarımı Kriterlerinin Görsel Algılama Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

DEB Akreditasyon Merkezi. (2019). *Engelliler İçin Evrensel Standartlar Kılavuzu*. İstanbul.

Erçevik Sönmez, B. (2016). *Kentsel Mekânda Navigasyon Kullanımının Yön Bulma Sürecine Etkilerinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Programı, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Genç Sarı, E. (2019). *Alakart Restoranların İç Mekân Tasarımında Ergonomik İlkelerin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Gezer, H. (2012). "Malzemenin Gizil Güçlerinin Mimariye Katkısı", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10 (20), 97-118.

Gündüzlü, E. (2019, 28 Aralık). *Nazar Şigaher ile Özgün Mekân Tasarımlarının Kullanıcıların Algı-Davranışları Üzerindeki Etkileri Üzerine Söyleşi*. İstanbul.

Gürani, Y. (2018). "Tekstil Yüzeylerin İç Mekân Tasarımında Akustik Amaçlı Kullanımı", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5 (6), 48-55.

Güvensey, Ç. (2008). *Kurum Kimliği ve Kafeler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Harazi, B. (2018). *Lüks Restoranlarda Aydınlatma Tekniği Kurallarının Uygulanması Ve Örnek Restoran İncelemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaptan, B. (1997). *İç Mimaride Form-Mekân İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kın, R. E. (2007). *Tasarımda Doku Kavramı ve İşlevselliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Neufert, E. (2012). *Yapı Tasarım Bilgisi* (çev. Burhan Çiçek). İstanbul: Beta Basın Yayım.

Neuman, W. Lawrence (2013). "Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar" 6. Baskı. Çeviren, Özge, Sedef, Yayın Odası, Ankara (2006).

Özdemir, T. (2005). "Tasarımda Renk Seçimini Etkileyen Kriterler", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 391-401.

Robinson, D. I. (1970). *An Investigation Of Psychophysical Color Phenomena And Their Application To Interior Design*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, North Texas State University, Texas.

Sümer, H. (2011). *İç Mekân Tasarımında İşlev-Eylem İlişkisi Kapsamında Zemin Döşeme Malzemeleri Ve Seçim Ölçütleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Uçar Kahraman, E. C. (2019). *Mekân Kimliğinin Fine Dining Restoranlar Örneğinde İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İnternet Kaynakları

İnternet 1: ABOUT IFI, International Federation of Interior Architects / Designers. Web: <https://ifiworld.org/about/> adresinden 27 Aralık 2019'da alınmıştır.

İnternet 2: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İç Mimarlık. Web: <https://www.msgsu.edu.tr/faculties/mimarlik-fakultesi/ic-mimarlik-bolumu> adresinden 27 Aralık 2019'da alınmıştır.

İnternet 3: Ticaret Bakanlığı Sayısı En Fazla Artan 20 Meslek Tablosu ve 2014 Yılı Sayısı En Fazla Artan 20 Meslek Tablosu. Web: <https://ticaret.gov.tr/data/5d774a8313b876bdfcd7c334/2-Sayisi%20En%20Fazla%20Artan%202020%20Meslek.pdf> adresinden 30 Aralık 2019'da alınmıştır.

Görsel Kaynakları

Görsel 1: Ranchero Restaurant Google Maps haritası. Web: <https://www.google.com.tr/maps> adresinden 01 Ocak 2020 'de alınmıştır.

Görsel 2: Ranchero'nun Ataşehir Watergarden açılışında ünlü isimler de Meksika lezzetlerini deneyimledi. Web: <https://www.turizminsesi.com/haber/rancheronun-atasehir-watergarden-acilisinda-unlu-isimler-de-meksika-lezzetlerini-23661.htm>

adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

Görsel 3: Rancho. Web: <https://www.zomato.com/istanbul/rancho-bat%C4%B1-ata%C5%9Fehir-istanbul/reviews> adresinden 15 Nisan 2020'de alınmıştır.

Görsel 4: Rancho Mexican Restaurant. Web: <https://rancho.com.tr/atasehir> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.

Görsel 5: Demm Kafé Google Maps haritası. Web: <https://www.google.com.tr/maps> adresinden 01 Ocak 2020'de alınmıştır.